

Valstybinio audito ataskaita

KAIP ORGANIZUOJAMAS NEFORMALUSIS MOKINIŲ ŠVIETIMAS

2015 m. vasario 4 d. Nr. VA-P-50-3-1

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu: www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SAVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
IŠVADOS	5
REKOMENDACIJOS	6
<u>IŽANGA</u>	<u>7</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>9</u>
1. <u>Neformaliojo mokinių švietimo stebėseną nepakankama, kad būtų galima priimti irodymais pagrįstus sprendimus dėl plėtros</u>	<u>9</u>
2. <u>Neužtikrinamas vienodas neformaliojo švietimo prieinamumas visiems mokiniams</u>	<u>11</u>
3. <u>Esamas finansavimo mechanizmas neskatina neformaliojo švietimo plėtros</u>	<u>14</u>
4. <u>Nepakankamai užtikrinama neformaliojo mokinių švietimo kokybė</u>	<u>18</u>
<u>PRIEDAI</u>	<u>23</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Ataskaitoje vartojamos sąvokos:

Mokiniai – vaikai ir jaunimas iki 19 m., besimokantys pagal bendrojo ugdymo programas¹.

Neformalusis mokinių švietimas / ugdymas – neformalusis vaikų švietimas (ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas)², skirtas mokiniams.

Neformaliojo mokinių švietimo įstaigos – neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklos.

Mokinio krepšelis – lėšos, skiriamos vienam sutartiniam mokiniui vienerių metų mokymo reikmėms³.

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema.

AIKOS – Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema.

Materialinė bazė – neformaliojo vaikų švietimo įstaigos materialusis turtas ir jo būklė (pastatai, baldai, įrenginiai, priemonės, įrankiai).

Ugdymo aplinka – neformaliojo vaikų švietimo įstaigos vidaus ir išorės sąlygų bei priemonių visuma, jų atitikimas higienos normoms, mokyklos pastatų ir teritorijos saugumas, estetika.

Socialinės atskirties grupės – asmenys, patiriantys socialinę atskirtį (vaikų globos namų auklėtiniai, neįgalieji, socialiai remtinių šeimų vaikai ir pan.).

¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-12-30 įsakymu Nr. ISAK-2695 patvirtinta Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012-03-29 įsakymo Nr. V-554 nauja redakcija), 11 p.

² Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 įstatymo Nr. XI-1281 nauja redakcija), 15 str.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-06-27 nutarimas Nr.785 „Dėl mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo“ (2013-08-28 nutarimo Nr. 790 nauja redakcija), 2 p.

SANTRAUKA

Neformalusis mokinių švietimas daro didelę įtaką formuojant vaikų ir jaunimo pasaulėžiūrą ir gali sukurti palankias sąlygas ugdant sąmoningą, pilietišką ir kūrybingą jauną žmogų, gebantį sėkmingai integruotis į šiuolaikinę socialinę ekonominę aplinką. Tinkamai organizuojamas neformalusis mokinių švietimas padėtų siekti strategijos „Europa 2020“ tikslų: mažinti mokyklos nebaigiančių moksleivių skaičių, gerinti švietimo sistemos rezultatus, sudaryti geresnes sąlygas jaunimui patekti į darbo rinką⁴.

Švietimo dalyviai, tyrėjai ir vertintojai kaip pagrindines neformaliojo švietimo problemas Lietuvoje įvardija nepakankamai veiksmingą jo organizavimą, prieinamumą ir finansavimą. Aktualūs yra neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo, neformaliojo vaikų švietimo programų pasiūlos ir paklausos neatitikimo klausimai⁵.

Siekiant tobulinti neformaliojo švietimo sistemą, sukurti naują finansavimo modelį ir skatinti šio švietimo plėtrą, 2012 m. buvo atnaujinta Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija⁶ (patvirtinta 2005 m.), skirta gerinti neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą šalyje. 2013 m. patvirtintas⁷ Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas.

Audito tikslas – įvertinti, ar rezultatyvi neformaliojo mokinių švietimo plėtra.

Audito metu vertinome:

- ar neformaliojo švietimo paslaugos prieinamos visiems mokiniams;
- ar esamas finansavimo modelis užtikrina neformaliojo mokinių švietimo plėtrą;
- ar užtikrinama neformaliojo mokinių švietimo kokybė;
- ar sprendimai (formuojama politika) dėl neformaliojo mokinių švietimo plėtros priimami remiantis tiksliais ir išsamiais duomenimis.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.

Audito metu duomenis rinkome:

- Ugdymo plėtotės centre;
- Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centre;
- Lietuvos vaikų ir jaunimo centre;
- 13-os savivaldybių (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų ir Panevėžio, Klaipėdos, Rietavo, Radviliškio, Skuodo, Anykščių, Ignalinos ir Kretingos r.) administracijose ir jų teritorijoje esančiose 68 neformaliojo mokinių švietimo įstaigose (67 biudžetinėse ir 1 viešojoje), iš jų: 51 formalųjį švietimą papildančioje ugdymo mokykloje ir 17 neformaliojo vaikų ugdymo mokyklų (1 priedas).

⁴ 2010-03-03 Europos Komisijos priimtas komunikatas „2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ (KOM(2010) 2020).

⁵ Švietimo problemos analizė. Neformaliojo ugdymo aktualijos. 2012-12. Prieiga per internetą http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/2012-12_Nr_20_Neformaliojo%20ugdymo%20aktualijos.pdf, [žiūrėta 2014-09-03].

⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-12-30 įsakymas Nr. ISAK-2695 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ (2012-03-29 įsakymo Nr. V-554 nauja redakcija).

⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013-10-18 įsakymas Nr. V-972 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plano 2014–2016 m. patvirtinimo“.

Audituojamas 2011–2013 m. laikotarpis. Analizuojant tendencijas ir pokyčius buvo naudojami ir ankstesnių metų duomenys.

AIKOS duomenimis, šalyje 2013 m. veikė 292 neformaliojo vaikų švietimo įstaigos: 237 įsteigtos savivaldybių, 54 – nevalstybinės ir 1 – valstybinė. Neformalusis vaikų švietimas buvo organizuojamas ir 1 242 bendrojo ugdymo mokyklose.

Mokinių edukacija vasaromis yra neformaliojo vaikų švietimo dalis. Audito metu šios veiklos nenagrinėjome, nes ji finansuojama ir organizuojama kitaip – nėra numatyto nuolatinio finansavimo (organizuojama vykdant projekcinį finansavimą), vykdoma tik vasaromis ir pan.

Įvertinę surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

1. Duomenys apie neformaliojo mokinių švietimo teikėjus ir gavėjus netikslūs ir neišsamūs, nėra sistemiškai renkamų duomenų apie neformaliajam mokinių švietimui skiriamas lėšas šalyje, todėl nėra pakankamo pagrindo priimti pagrįstus šios srities sprendimus, analizuoti ir vertinti jos būklę ir pokyčius, planuoti plėtrą (1 skyrius).
2. Šalyje nepakankamai išplėtotas ir netolygus neformaliojo mokinių švietimo įstaigų tinklas (ypač mažesniuose miesteliuose ir kaimo vietovėse), nepakankama veiklų pasiūla (vyrauja muzikos ir sporto kryptių ugdymo programos), neužtikrinamos vienodos galimybės visiems mokiniams dalyvauti neformaliajame švietime, todėl nesudarytos tinkamos sąlygos didinti jo prieinamumą (2 skyrius).
3. Audituojamu laikotarpiu dalį lėšų, skirtų neformaliajam mokinių švietimui, savivaldybės panaudojo kitoms veikloms, savivaldybių lėšos iš esmės skiriamos jų įsteigtoms neformaliojo švietimo įstaigoms, kurios vykdo tik vienos krypties (pvz.: muzikos, sporto) programas, todėl esamas finansavimo mechanizmas neskatina neformaliojo mokinių švietimo veiklų pasiūlos augimo ir šio švietimo įstaigų tinklo plėtros (3 skyrius).
4. Nepakankamai užtikrinama neformaliojo mokinių švietimo kokybė, nes:
 - 4.1. neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų išorinio veiklos vertinimo tvarkas parengė ir patvirtino 42 proc. savivaldybių, tačiau išorinis veiklos vertinimas nebuvo atliekamas, todėl neužtikrinama neformaliojo mokinių švietimo kokybės priežiūra (4 skyrius);
 - 4.2. ilgalaikės neformaliojo mokinių švietimo programos savivaldybėse rengiamos vadovaujantis bendrųjų neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašu, kuriame nėra pateiktų konkrečių reikalavimų šių programų turiniui, mokymo metodams ir priemonėms, arba savivaldybės reikalavimus šioms programoms patvirtina savo nuožiūra, todėl šalyje nesukuriamos sąlygos mokiniams gauti panašios kokybės paslaugas (4 skyrius);
 - 4.3. 48 proc. savivaldybių neužtikrinama tinkama neformaliojo mokinių švietimo įstaigų materialinė bazė ir ugdymo aplinka, o 83 proc. savivaldybių nepakanka įrangos ar priemonių kokybiškai organizuoti ugdymo procesą, todėl neformaliojo švietimo veiklos yra nepatrauklios mokiniams ir neskatina jose dalyvauti (4 skyrius).

REKOMENDACIJOS

Švietimo ir mokslo ministerijai:

1. Siekiant, kad sprendimai dėl neformaliojo mokinių švietimo plėtros būtų pagrįsti objektyvia informacija, valstybės ir savivaldybių lėšos būtų naudojamos efektyviai, užtikrinti, kad būtų renkami ir analizuojami tikslūs ir išsamūs duomenys apie:
 - neformaliojo švietimo veiklose dalyvaujančius mokinius;
 - neformaliojo švietimo paslaugų teikėjus;
 - vykdomas šio švietimo programas;
 - šiam švietimui skiriamas lėšas (1 išvada).
2. Siekiant rezultatyvesnės neformaliojo vaikų švietimo plėtros, įdiegti finansavimo mechanizmą, kuris didintų šio švietimo paklausą ir prieinamumą (2, 3 ir 4.3 išvados).
3. Siekiant užtikrinti tinkamą neformaliojo švietimo kokybę visiems mokiniams:
 - 3.1. parengti rekomendacijas dėl neformaliojo mokinių švietimo įstaigų išorinio veiklos vertinimo (4.1 išvada);
 - 3.2. numatyti reikalavimus ir kriterijus ilgalaikėms neformaliojo švietimo programoms (4.2 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo planas pateiktas 4 priede.

IŽANGA

Neformalusis mokinių švietimas – svarbi bendros švietimo sistemos dalis, padedanti jaunam žmogui nuolat tobulinti gebėjimus, įgyti kompetencijų, tapti kūrybinga ir sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame šalies gyvenime. Tai efektyvi vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos priemonė, padedanti spręsti jų užimtumo ir ugdymosi po pamokų problemas. Tai aktualu ir socialinės atskirties rizikos grupėms, kurioms reikalinga papildoma socializacija, nes įtraukia vaikus ir jaunimą į visuomeninius procesus.

Lietuvos konvergencijos 2011 m. programoje⁸, įgyvendinančioje strategijos „Europa 2020“ siekius, buvo numatyta parengti pasirenkamojo (formalųjį švietimą papildančio ir neformaliojo ugdymo) finansavimo modelį, paremtą principu „pinigai paskui vaiką“. Šis modelis turėjo užtikrinti neformaliojo ugdymo prieinamumą, ypač kaimo vietovėse ir socialinės rizikos grupės vaikams. Jis buvo išbandytas 2011–2014 m.

Vyriausybės 2012–2016 m. programoje numatyta⁹ ypač daug dėmesio skirti mokinių užimtumui po pamokų ir neformaliajam švietimui, remti neformaliojo švietimo įstaigas – išsaugoti meno, sporto, muzikos mokyklų tinklą, pasirūpinti jo plėtra, skatinti steigti tokių mokyklų filialus atokesnėse vietovėse. Taip pat numatyta vykdyti gabių vaikų rėmimo ir skatinimo programą, tobulinti neformaliojo švietimo finansavimo sistemą, didinant prieinamumą ir lygias galimybes.

Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ Valstybės pažangos taryba, siekdama inicijuoti veiksmus, skatinančius sumanios visuomenės, sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo vystymąsi, Vyriausybei pateikdama 2014 metų pažangos darbų sąrašą¹⁰ siūlė, įvertinus bandomųjų neformaliojo ugdymo krepšelio diegimo keturiuose savivaldybėse projektų patirtį, įdiegti neformaliojo ugdymo krepšelį visose savivaldybėse ir įgyvendinti kitas neformaliajam švietimui skirtas priemones.

Pagrindinės institucijos, atsakingos už neformalųjį mokinių švietimą, yra Švietimo ir mokslo ministerija ir savivaldybės.

Ministerija formuoja valstybės politiką neformaliojo švietimo srityje, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą¹¹. Savivaldybės, vykdydamos savarankišką funkciją¹², organizuoja šį švietimą savo teritorijose – formuoja teikėjų tinklą, vykdo neformaliojo švietimo mokyklų steigėjo funkcijas, finansuoja šias mokyklas, atlieka jų priežiūrą ir užtikrina kokybę, administruoja mokinio krepšelio lėšas, skirtas neformaliajam švietimui.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-04-27 nutarimas Nr. 491 „Dėl Lietuvos konvergencijos 2011 metų programos patvirtinimo ir nacionalinės reformų darbotvarkės“, 66 p.

⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2012-12-13 nutarimu Nr. XII-51 patvirtinta Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 m. programa, 179 p.

¹⁰ Prieiga per internetą http://www.lietuva2030.lt/images/stories/pazangos_darbai2014.pdf [žiūrėta 2014-09-02].

¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-07-21 nutarimu Nr. 914 patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatai (2010-10-13 nutarimo Nr. 1457 nauja redakcija), 7.2 p.

¹² Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994-07-07 Nr. I-533 (2008-09-15 įstatymo Nr. X-1722 nauja redakcija), 6 str. 8 p. (2010-06-30 Nr. XI-971 redakcija).

Neformalusis mokinių švietimas skirstomas į neformalųjį vaikų švietimą ir formalųjį švietimą papildantį ugdymą¹³. Jį teikia neformaliojo ugdymo, bendrojo ugdymo, formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklos, vaikų ir jaunimo organizacijos, klubai, laisvalaikio centrai, sporto centrai, privatūs teikėjai ir kt., žr. 1 pav.

1 pav. Neformaliojo mokinių švietimo paskirtis, teikėjai, gavėjai

Neformalusis vaikų švietimas	Formalųjį švietimą papildantis ugdymas
PASKIRTIS	
Tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais	Pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas
TEIKĖJAI	
Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, bendrojo ugdymo mokyklos (popamokinė veikla, „būreliai“ 2 val. per savaitę), laisvieji mokytojai, kt.	Formalųjį švietimą papildančios ugdymo mokyklos (muzikos, dailės, kitos menų ir sporto mokyklos)
GAVĖJAI	
Vaikai ir jaunimas iki 19 m., besimokantys pagal bendrojo ugdymo programas (mokiniai)	

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

Neformalusis mokinių švietimas finansuojamas iš valstybės, savivaldybių biudžetų, Europos Sąjungos ir kitų (tėvų, rėmėjų) lėšų.

Savivaldybių ir ministerijos duomenimis, iš viso 2011–2013 metais neformaliajam mokinių švietimui buvo skirta apie 1 070 mln. Lt, iš kurių didžiausią dalį (83 proc.) sudarė savivaldybių biudžetų lėšos (žr. 1 priedą).

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, jau keletą metų tik apie 27 proc. mokinių iki 19 m. dalyvauja neformaliojo švietimo veikloje (nuo 2007 m. šie rodikliai beveik nekinta). Ministerijos siekis¹⁴ 2013–2015 m. – padidinti neformaliojo švietimo veikloje dalyvaujančių vaikų skaičių iki 35 proc., perspektyvoje¹⁵ iki 2017 m. – 60 proc., iki 2022 m. – iki 100 proc.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹⁶ ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹⁷. Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Audito metu naudoti pagrindiniai duomenų rinkimo ir vertinimo metodai pateikiami 2 priede.

¹³ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 15 str.

¹⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013-06-03 įsakymas Nr. V-467 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2013–2015 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“.

¹⁵ Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745.

¹⁶ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 nauja redakcija).

¹⁷ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“, [žiūrėta 2014-09-27]. Prieiga per internetą <http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>.

AUDITO REZULTATAI

1. NEFORMALIOJO MOKINIŲ ŠVIETIMO STEBĖSENA NEPAKANKAMA, KAD BŪTŲ GALIMA PRIIMTI ĮRODYMAIS PAGRĮSTUS SPRENDIMUS DĖL PLĖTROS

Laikėmės nuostatos, kad neformaliojo mokinių švietimo stebėseną yra pakankama priimti šios srities sprendimus, kai yra patvirtinta institucija, atsakinga už šio švietimo stebėseną, ji vykdoma šalies mastu, nustatyti kiekybiniai stebėsenos rodikliai, surenkami duomenys yra išsamūs ir tikslūs.

Valstybės švietimo stebėseną vykdo Švietimo ir mokslo ministerija ar jos įgaliota institucija¹⁸.

Duomenys apie neformaliojo švietimo dalyvių skaičių yra neišsamūs

Nustatėme, kad Švietimo ir mokslo ministerija pagal nustatytus¹⁹ stebėsenos rodiklius (ugdymo programų ir jose dalyvaujančių mokinių skaičius, pedagoginių darbuotojų skaičius, žinios apie įstaigos materialinę bazę, muzikos skyriaus mokinių skaičius, sporto mokyklų mokinių skaičius pagal ugdymo grupes ir meistriskumą, mokinių skaičius pagal sporto šakas) duomenis renka tik iš savivaldybių įsteigtų neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų. Iš savivaldybių įsteigtų kitų institucijų (kultūros įstaigų, jaunimo centrų ir pan.) ir nevalstybinių įstaigų (UAB, asociacijų ir kt.) duomenys nerenkami. Švietimo ir mokslo ministerija nerenka duomenų, kiek mokinių dalyvauja neformaliojo švietimo veiklose vykdomose bendrojo ugdymo mokyklose. Ministerijos atstovo teigimu, šiuo metu ieškoma galimybių ir būdų dėl šių duomenų rinkimo.

Duomenys apie dalyvaujančių neformaliajame švietime mokinių skaičių yra netikslūs ir nerodo tikros padėties

Šio švietimo paslaugų teikėjai pateikia duomenis, kiek mokinių lanko užsiėmimus, o vienas mokinytis gali lankyti juos keliose įstaigose, todėl iš tiesų mokinių, dalyvaujančių neformaliajame švietime, skaičius yra mažesnis. Savivaldybės, audito metu pateikdamos duomenis apie visą neformaliajame mokinių švietime dalyvavusių gavėjų skaičių, taip pat pabrėžė, kad skaičiai yra netikslūs (didesni už bendrą miesto / rajono mokinių skaičių), nes dalis mokinių lanko po kelis būrelius arba kelias neformaliojo vaikų švietimo įstaigas. Taigi, Švietimo ir mokslo ministerijos informacija gauta iš savivaldybių įsteigtų neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų, kad apie 27 proc. mokinių iki 19 m. dalyvauja neformaliojo švietimo veikloje, yra netiksli ir palyginti optimistinė.

Pavyzdys

2012 m. vasario 1 d. Šiaulių miesto savivaldybė atliko įstaigų, vykdančių neformaliojo vaikų švietimo programas, ir jose ugdomų mokinių skaičiaus analizę. Šiaulių miesto švietimo įstaigose neformaliojo vaikų švietimo programų sąrašuose buvo 7 688 vaikai, o atliktos analizės rezultatai

¹⁸ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 53 str. 2 d.

¹⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014-07-10 įsakymas Nr. V-622 „Dėl žinybinės statistikos“, 1.1.8 p.

parodė, kad realiai buvo ugdomi 6 833 unikalūs vaikai (nesvarbu, po kiek programų jie lanko). Iš jų: 6 055 vaikai (88,6 proc.) lankė vieną programą, 706 vaikai (10,3 proc.) buvo pasirinkę po 2 programas; 67 vaikai buvo pasirinkę po 3 programas; 5 – po keturias.

Savivaldybės pasigenda sukurtos bendros neformaliojo švietimo veiklose dalyvaujančių mokinių apskaitos sistemos. Šiaulių ir Klaipėdos miesto savivaldybės mokinių netikslios apskaitos problemą numatė spręsti nuo 2015 m., įvedus elektroninį mokinio pažymėjimą. Šiaulių miesto savivaldybės Švietimo skyriaus atstovės teigimu, elektroninis pažymėjimas padės rinkti ir analizuoti duomenis, kokias neformaliojo švietimo įstaigas ir kaip dažnai lanko moksleiviai, o būrelių vadovai negalės „prirašyti“ daugiau lankytojų, nei jų bus iš tikrųjų. Kitos savivaldybės nurodo, kad būtų naudinga įdiegti informacinę neformaliojo vaikų švietimo sistemą (PAKIS), kuri buvo sukurta ir naudota projekto „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“ metu ir skirta stebėti projekte dalyvavusių vaikų ugdymo būklę (žr. 19 psl.). Projektui pasibaigus, šios sistemos tęstinumas nebuvo užtikrintas, nes, Ugdymo plėtotės centro atstovo teigimu, informacinė sistema šiuo metu savivaldybės dar nesinaudoja. Audito metu vyksta sistemos nuostatų derinimo ir tvirtinimo procedūros. Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plane²⁰ 2014–2016 m. numatyta informacinę neformaliojo vaikų švietimo sistemą (PAKIS) įdiegti ir užtikrinti jos funkcionavimą šalies mastu.

Švietimo ir mokslo institucijų registras nerodo tikro neformaliajame švietime dalyvaujančių teikėjų skaičiaus

Į Švietimo ir mokslo institucijų registrą (jo duomenys skelbiami AIKOS) 2013 m. buvo įtrauktos 292 neformalujų vaikų švietimo ir formalujų švietimą papildančios ugdymo mokyklos: 237 įsteigtos savivaldybių, 54 nevalstybinės ir 1 valstybinė. Apklausę visas savivaldybes, surinkome duomenis, kad iš viso 2013 m. veikė 840 įstaigos (257 įsteigtos savivaldybių, 583 nevalstybinės), vykdančios neformalujų mokinių švietimą. Švietimo ir mokslo ministerijos atstovės teigimu, švietimo paslaugas teikiančių įstaigų registracija Švietimo ir mokslo institucijų registre yra savivaldybės kaip tinklo formuotojos rūpestis. Buvo patvirtinti Švietimo ir mokslo institucijų registro pakeitimai²¹, leidžiantys registruotis ne tik švietimo įstaigoms, bet ir visiems švietimo teikėjams, t. y. institucijoms, kurioms švietimas nėra pagrindinė veikla. Jei bus formuojamas nacionalinis neformaliojo vaikų švietimo krepšelis, lėšomis galės pasinaudoti tik registruoti paslaugų teikėjai.

Šalies mastu nėra žinoma, kiek iš viso lėšų skiriama neformaliajam mokinių švietimui

Švietimo ir mokslo ministerija neturi informacijos apie visas lėšas, skirtas neformaliajam mokinių švietimui. Renkami duomenys tik apie Europos Sąjungos lėšų bei mokinio krepšelio lėšų skyrimą ir panaudojimą, o apie savivaldybės skirtas lėšas, tėvų mokesčių ir kitas lėšas, skirtas neformaliajam mokinių švietimui, informacija renkama nesistemiškai.

Jeigu būtų renkami tikslūs ir išsamūs duomenys apie neformaliojo švietimo veiklose dalyvaujančius mokinius, neformaliojo švietimo paslaugų teikėjus, skiriamas lėšas, Švietimo ir mokslo ministerija galėtų tikslingiau organizuoti šio švietimo plėtrą.

²⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013-10-18 įsakymas Nr. V-972 „Dėl Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų plano 2014–2016 m. patvirtinimo“.

²¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013-09-04 įsakymas Nr. V-834 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2004-11-29 įsakymo Nr. ISAK-1871 „Dėl švietimo ir mokslo institucijų registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, 19 p.

2. NEUŽTIKRINAMAS VIENODAS NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PRIEINAMUMAS VISIEMS MOKINIAMS

Švietimo įstatyme nustatyta²², kad savivaldybės privalo turėti optimalų neformaliojo švietimo teikėjų tinklą, užtikrinantį asmenų ugdymąsi, visuotinio švietimo prieinamumą ir jo įvairovę.

Vertinome, ar audituojamu laikotarpiu šalyje augo neformaliajame švietime dalyvaujančių mokinių ir šio švietimo paslaugų teikėjų skaičius, ar neformaliojo švietimo įstaigų tinklas užtikrina prieinamumą visiems mokiniams, ypač kaimo vietovėse ir socialinės atskirties grupių vaikams, ar neformaliojo ugdymo veiklą pasiūla pagal mokinių / tėvų poreikius tampa įvairesnė.

Audito metu savivaldybėms išsiuntėme klausimynus ir surinkome duomenis apie 2011–2013 m. jų teritorijoje veikusius neformaliojo mokinių švietimo paslaugų teikėjus (žr. 1 lentelę). Nustatėme, kad audituojamu laikotarpiu teikėjų skaičius sumažėjo 1 proc.

1 lentelė. Duomenys apie neformaliojo mokinių švietimo paslaugų teikėjus savivaldybėse 2011–2013 m.

Teikėjai/Metai	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Savivaldybių įsteigtos neformaliojo vaikų švietimo mokyklos	92	91	90
Savivaldybių įsteigtos formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklos	174	174	167
Kitos savivaldybių įsteigtos institucijos (kultūros įstaigos, jaunimo centrai ir pan.)	353	357	369
Bendrojo ugdymo mokyklos	1 160	1 122	1 084
Kiti teikėjai (UAB, asociacijos ir kitos nevalstybinės įstaigos)	529	566	583
Iš viso:	2 308	2 310	2 293

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis.

Audito metu nustatėme, kad 2011–2013 m. bendrojo ugdymo mokyklose neformaliojo ugdymo užsiėmimus vidutiniškai lankė apie 57 proc. mokinių.

Neformaliojo švietimo veiklas mokiniams organizuoti įpareigotos bendrojo ugdymo mokyklos (2 valandos per savaitę iš bendrojo ugdymo plano), ši veikla finansuojama valstybės biudžeto (mokinio krepšelio) lėšomis (žr. 1.3 poskyrį). Tyrimė²³ nurodyta, kad tai sudaro apie 200 mln. Lt per metus.

Savivaldybės pažymi, kad, mažėjant bendrojo ugdymo mokyklų mokinių skaičiui klasėse, trūksta lėšų pagrindiniam ugdymo procesui užtikrinti, todėl vis sudėtingiau tenkinti mokinių poreikius neformaliojo švietimo veikloms. Švietimo ir mokslo ministro tvirtinamuose bendruosiuose ugdymo planuose numatytų valandų neformaliajam švietimui mokyklos, ypač mažesnės ir kaimo, vis dažniau neišnaudoja.

Pavyzdys

Raseinių rajono savivaldybė nurodė, kad pagal Bendrojo ugdymo planą 2014–2015 m. bendrojo ugdymo mokyklose numatytos 477 valandos neformaliajam švietimui, o panaudojamos 393. Dėl sumažėjusių mokinio krepšelio lėšų lieka nepanaudotos 84. Į kai kurias programas mokyklos neturi galimybės priimti visų pageidaujančių.

²² Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 28 str. 1 ir 6 d.

²³ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos projekto išplėstinis poveikio vertinimas, 2011-09-14 ataskaita. Prieiga per internetą <http://www.lrv.lt/bylos/VORTprojektas/Dokumentai/6-Neformaliojo%20vaiku%20svietimo%20koncepcijos%20ex-ante%20poveikio%20vertinimas.pdf>, [žiūrėta 2014-11-11].

Pasitaiko atvejų, kai neformaliojo ugdymo užsiėmimų turinys neatitinka neformaliojo švietimo tikslų, o tik papildo bendrojo ugdymo programas.

Pavyzdys

Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, 2013 m. išanalizavęs 58,2 proc. (723) mokyklose vykdomas neformaliojo švietimo programas, nustatė, kad apie 3 proc. programų susijusios su bendrojo ugdymo programų vykdymų ir įvardytos kaip „Konsultacijos“, „Pasiruošimas egzaminams“, „Lietuvių kalba silpnesniems“, „Matematika silpnesniems“, „Lietuvių k. gabiems“, „Matematika gabiems“, „Fizika“, „Chemija“ ir pan.

Daugiausia neformaliojo švietimo paslaugų teikiama savivaldybių įsteigtose ir jų finansuojamose neformaliojo mokinių švietimo įstaigose. Kadangi šios įstaigos finansuojamos valstybės ir savivaldybių lėšomis ir jose siūlomos paslaugos yra pigesnės nei kitų teikėjų, šios mokyklos yra prieinamesnės vaikams, ypač iš socialinės atskirties grupių.

Pavyzdys

Vilniaus m. savivaldybės biudžetinėse neformaliojo vaikų švietimo sporto mokyklose mėnesio mokesčiai: krepšinio mokykloje – 20 Lt, futbolo – 20 Lt, mokiniams iš socialiai remtinų šeimų mokestis netaikomas. Privačiose sporto mokyklose mėnesio mokestis: krepšinio – 100–160 Lt; futbolo 120–140 Lt.

Audituojamu laikotarpiu savivaldybių įsteigtų neformaliojo mokinių švietimo įstaigų skaičius sumažėjo (3,4 proc.), mažėjo ir šių mokyklų organizuojamose veiklose dalyvaujančių mokinių (2,4 proc.). Pažymėtina, kad 2011–2013 m. laikotarpiu ypač (apie 7 proc.) sumažėjo dalyvavimas mokinių, priklausančių socialinės atskirties grupėms, kuriems neformalusis vaikų švietimas labai aktualus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Duomenys apie neformalųjį mokinių švietimą įstaigose 2011–2013 m.

Teikėjai / Metai	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančios ugdymo mokyklos:	266	265	257
Mokinių skaičius:	102.113	102.440	99.631
Mokinių iš socialinės atskirties grupių skaičius:	28.133	26.631	25.952

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių ir Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktus duomenis.

Nesudaromos vienodos galimybės mokiniams dalyvauti neformaliojo ugdymo veiklose

Nustatėme, kad savivaldybėse neišplėtotas neformaliojo mokinių švietimo įstaigų tinklas ir neužtikrinama neformaliojo švietimo veiklų įvairovė. 2013 m. šešiose savivaldybėse buvo tik po vieną vienos veiklos krypties teikėją – meno arba muzikos mokyklą, 23-ose savivaldybėse – po dvi neformaliojo vaikų švietimo įstaigas (meno, muzikos ir sporto mokyklas). Tarp savivaldybių įsteigtų neformaliojo švietimo įstaigų 2013 m. muzikos ir sporto krypties veiklos sudarė 77 proc. visų siūlomų veiklų. Ministerijos duomenimis, mažiausia dalis mokinių, lankančių neformaliojo mokinių švietimo įstaigas, yra būtent tose savivaldybėse, kurios jų turi po vieną, siūlančių vienos krypties veiklą – Panevėžio rajono (4,2 proc.), Jurbarko rajono (7,4 proc.), Pakruojo rajono (8,8 proc.) ir kt. Lietuvos moksleivių sąjungos teigimu, ne visi gali ir nori lankyti meno ir sporto užsiėmimus, todėl svarbu didinti įvairesnių veiklų pasiūlą. Lietuvos vaikų ir jaunimo centro atliktame tyrime²⁴ apie 50 proc. apklaustų vaikų ir tėvų nurodė, kad įvairesnė neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūla gerintų jo paklausą ir prieinamumą.

²⁴ Lietuvos vaikų ir jaunimo centras ir asociacija „Jaunimo akademija“, Neformaliojo švietimo poreikio ir vertinimo tyrimas, 2013 m.

Savivaldybėse neformaliojo mokinių švietimo sistemoje dalyvaujančių mokinių dalis skiriasi nuo 4 iki 61 proc.

Lietuvoje vienai neformaliojo mokinių švietimo įstaigai tenka vidutiniškai 1,4 tūkst. mokinių. Panevėžio rajono savivaldybėje vienai neformaliojo mokinių švietimo įstaigai tenka daugiau nei 5 tūkst. mokinių. Panaši padėtis yra ir Jurbarko, Vilniaus rajonų savivaldybėse, kur vienai įstaigai tenka 3,1–3,9 tūkst. mokinių.

Daugiausia mokinių neformaliojo švietimo veiklose dalyvauja tose savivaldybėse, kur vienai įstaigai tenka mokinių mažiau nei vidutiniškai šalyje. Neringos, Palangos miestų savivaldybėse, kur vienai įstaigai tenka 150–580 mokinių, neformaliajame ugdyme iš viso dalyvauja daugiau nei 50 proc. mokinių.

2011–2013 m. didžiausia mokinių dalis neformaliojo mokinių švietimo įstaigas lankė Neringos (61 proc.), Palangos miesto (54 proc.), Šiaulių miesto (54 proc.) savivaldybėse, o net 36-ose savivaldybėse neformaliojo švietimo mokyklas lankė mažesnė dalis mokinių nei vidutiniškai šalyje (t. y. mažiau kaip 25,5 proc.).

Neužtikrinamas socialiai teisingas prieinamumas visiems mokiniams, norintiems dalyvauti neformaliajame švietime

Kiekvienais metais savivaldybės administracijos direktorius nustato neformaliojo mokinių švietimo įstaigoms skiriamų ugdymo valandų skaičių, darbuotojų etatus ir finansavimą. Atsižvelgiant į tai ir į įstaigų turimą materialinę bazę, į jas priimamas nustatytas ugdomų asmenų skaičius. Kadangi neformaliojo mokinių švietimo įstaigos gali priimti tik tam tikrą ugdytinių skaičių, priimami ne visi mokiniai, norintys dalyvauti neformaliajame švietime.

2013 m. buvo atliktas neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo tyrimas²⁵. Nustatyta, kad pagrindinės nelankymo priežastys yra tai, kad užsiėmimai vyksta toli nuo gyvenamosios vietos arba nerandama tinkamo užsiėmimo.

Nustatėme, kad nesudaromos vienodos galimybės ugdytis miesto ir kaimo vaikams. Savivaldybių duomenimis, apie 90 proc. neformaliojo mokinių švietimo įstaigų susitelkusios didžiuosiuose šalies miestuose arba rajoninių savivaldybių centruose, todėl mokiniams iš atokesnių nuo centro mokyklų nuvykti į neformaliojo švietimo įstaigas problemiška. Kaimo vietovėse 2013 m. buvo tik 25 neformaliojo mokinių švietimo įstaigos (12-oje savivaldybių). Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2012 m. mieste mokinių, lankančių šias įstaigas, dalis buvo 2,3 karto didesnė nei kaime. Apie 10 proc. savivaldybių nurodė, kad mokinių pavėžėjimo į neformaliojo švietimo įstaigas problema joms yra aktuali²⁶ – mokiniai iš atokesnių vietovių turi derintis prie juos į mokyklas vežiojančių autobusiukų grafiko, todėl ne visada gali lankyti norimus užsiėmimus.

Mokinių pavėžėjimas yra ne vienintelis būdas, kaip galima užtikrinti geresnį prieinamumą. Kai kurios savivaldybės didina neformaliojo švietimo prieinamumą kaimo vietovėse sudarydamos sąlygas neformaliojo švietimo įstaigoms „nuvežti paslaugas“ į kaimus. Dažnai kaimiškiose vietovėse yra reikalinga infrastruktūra, pastatai (daugiafunkciai centrai, kultūros centrai ir pan.), todėl reikėtų tik organizuoti neformaliojo švietimo veiklą mokiniams.

²⁵ UAB „Lyderio grupė“, Pasirenkamojo vaikų ugdymo prieinamumo tyrimas, 2013 m.

²⁶ Valstybės kontrolės 2015 m. valstybinio audito programoje numatyta atlikti mokinių pavėžėjimo organizavimo veiklos auditą.

Nustatėme, kad ne visada sudaromos sąlygos rajone gyvenantiems mokiniams lankyti užsiėmimus miesto neformaliojo švietimo įstaigose.

Pavyzdys

Panevėžio rajono savivaldybėje yra tik viena neformaliojo mokinių švietimo įstaiga – Panevėžio rajono muzikos mokykla. Rajono vaikai, norintys mokytis Panevėžio miesto muzikos mokykloje, to padaryti negali, kadangi miesto savivaldybė pagal sutartį priima rajono vaikus tik į dailės mokyklą, o į kitas miesto savivaldybės mokyklas, vykdančias neformaliojo vaikų švietimo programas, priimami vaikai ir jaunuoliai, kurių gyvenamoji vieta deklaruota Panevėžio mieste. 2011–2013 m. laikotarpiu Panevėžio rajono savivaldybėje dalis mokinių, lankančių neformaliojo ugdymo užsiėmimus, buvo mažiausia šalyje – 4,2 proc.

Neformaliojo švietimo prieinamumas padidėtų, jei būtų siūloma daugiau įvairesnių veiklų pagal mokinių / tėvų poreikius, sudaromos sąlygos į jas įsitraukti įvairiems teikėjams ir būtų užtikrinamas socialiai teisingas prieinamumas visiems mokiniams.

Siekiant rezultatyvios neformaliojo švietimo plėtros svarbu, kad būtų sudarytos sąlygos, skatinančios šioje veikloje aktyviai dalyvauti ir kitus šio švietimo teikėjus (privačius teikėjus, vaikų ir jaunimo nevyriausybinės organizacijas ir kt.).

3. ESAMAS FINANSAVIMO MECHANIZMAS NESKATINA NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PLĖTROS

Vertinome, ar mokinio krepšelio lėšos, skirtos neformaliajam švietimui audituojamu laikotarpiu, nebuvo perskirstytos kitiems nei neformaliojo švietimo tikslams, ar didėjo savivaldybės skirtos lėšos kitoms, ne savivaldybių įsteigtoms, neformaliojo švietimo įstaigoms, ar savivaldybės vykdo priemones, skatinančias gavėjus iš socialinės atskirties grupių dalyvauti neformaliajame švietime, ar naudojamos įvairios finansavimo priemonės, skatinančios neformaliojo švietimo plėtrą.

Lėšų neformaliajam švietimui, papildančiam bendrąsias pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, valstybė skiria per bendrojo ugdymo mokinio krepšelį pagal lėšų skyrimo vienam mokiniui principą²⁷. Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimą ir paskirstymą mokinių mokymo reikmėms reglamentuoja metodika²⁸.

Pagal metodiką neformaliajam švietimui rekomenduojama skirti 5 Lt vienam mokiniui per mėnesį. Ministerija 2011–2013 m. neformaliajam švietimui, papildančiam bendrąsias pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, skyrė 69,9 mln. Lt, žr. 3 lentelę.

3 lentelė. Skirtos ir panaudotos mokinio krepšelio lėšos (tūkst. Lt) 2009–2013 m.

Metai	Metodikoje suma „neformaliajam vaikų švietimui“, Lt/mokiniui/mėn.				Skirta tūkst. Lt	Panaudota tūkst. Lt	Panaudota %
	1–4 kl.	5–8 kl.	9–10 kl.	11–12 kl.			
2011		5			24576	12621	51,4%
2012		5			23212	12148	52,3%
2013		5			22114	11146	50,4%

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktus duomenis

²⁷ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 67 str. 1 d.

²⁸ Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika.

Mokinio krepšelio lėšos skiriamos kaip valstybės biudžeto specialioji tikslinė dotacija savivaldybių biudžetams. Šią sumą savivaldybės gali skirti neformaliojo švietimo veiklai organizuoti bendrojo ugdymo mokyklose, savivaldybių neformaliojo švietimo įstaigoms, privatiems neformaliojo vaikų švietimo teikėjams. Mokinio krepšelio lėšas savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo teikėjams skirsto savo nustatyta tvarka. Kai kurios savivaldybės neformaliajam švietimui skiria didesnę sumą, nei rekomenduojama (5 Lt vienam mokiniui per mėnesį), pavyzdžiui: Klaipėdos rajono savivaldybėje vienam neformaliojo švietimo įstaigą lankančiam mokiniui nustatyta 10 Lt/mok./mėn. suma. Savivaldybės atstovo teigimu, toks finansavimo principas taikomas siekiant skatinti vaikų dalyvavimą neformaliajame švietime.

Savivaldybės vis mažiau mokinio krepšelio lėšų, skirtų neformaliajam mokinių švietimui, panaudojo tikslingai

Pagal minėtą metodiką neformaliajam švietimui, papildančiam bendrąsias pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, savivaldybės audituojamu laikotarpiu turėjo skirti ne mažiau kaip 50 proc. rekomenduojamos mokinio krepšelio lėšų sumos (5 Lt vienam mokiniui per mėnesį). Nustatėme, kad savivaldybės perskirstė ir vis mažiau lėšų panaudojo tikslingai neformaliajam mokinių švietimui (2010 m. – 63 proc., 2013 m. – 50 proc.). 2013 m. 12 savivaldybių neformaliajam švietimui skyrė tik iki 15 proc. rekomenduotos sumos. Savivaldybės nurodė, kad mokinio krepšelio lėšos buvo perskirstomos ir naudojamos įgyvendinti bendrojo ugdymo mokyklų, kurioms mokinio krepšelio lėšų nepakako, bendrusius ugdymo planus. Audito metu buvo patikslinta Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika – nuo 2015-01-01 apribotas lėšų perskirstymas kitoms veikloms²⁹.

Švietimo ir mokslo ministerija nerenka duomenų apie savivaldybės ir kitas lėšas, skirtas neformaliajam mokinių švietimui, todėl šiuos duomenis surinkome apklausę visas savivaldybes. Jos nurodė, jog 2011–2013 m. minėtai veiklai skyrė 887,7 mln. Lt.

Savivaldybės nevienodai finansuoja neformalųjį mokinių švietimą. Nustatėme, kad 2011 m. vienam mokiniui, lankančiam neformaliojo mokinių švietimo įstaigas, skirta nuo 1,2 tūkst. Lt iki 13,2 tūkst. Lt, o 2013 m. nuo 1,5 tūkst. Lt iki 16,5 tūkst. Lt savivaldybės biudžeto lėšų, taigi finansavimas skiriasi 11 kartų. Tokiu būdu neužtikrintas vienodas neformaliojo mokinių švietimo finansavimas ir prieinamumas.

Esamas finansavimo mechanizmas neskatina neformaliojo mokinių švietimo veiklų pasiūlos augimo

Pagal savivaldybių pateiktus duomenis nustatėme, kad apie 98 proc. visų neformaliajam mokinių švietimui skirtų lėšų 2011–2013 metais savivaldybėse buvo skirta jų pačių įsteigtoms įstaigoms (neformaliojo mokinių švietimo įstaigoms, kultūros įstaigoms, jaunimo centrums ir pan.) (žr. 4 lentelę), todėl nebuvo sukurtos sąlygos plėstis neformaliojo mokinių švietimo teikėjų ratui.

4 lentelė. Savivaldybės biudžeto lėšos 2011–2013 m.

Subjektai / Metai:	Savivaldybės biudžeto lėšos (tūkst. Lt)			
	2011 m.	2012 m.	2013 m.	Iš viso:
Savivaldybių įsteigtos neformaliojo vaikų švietimo mokyklos	65 635,82	62 409,92	61 771,16	189 816,90
Savivaldybių įsteigtos formalųjį švietimą	189 819,88	188 165,50	191 438,42	569 423,80

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-08-20 nutarimas Nr. 812 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. 785 „Dėl Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“, 10 p.

papildančio ugdymo mokyklos				
Kitos savivaldybių įsteigtos institucijos (kultūros įstaigos, jaunimo centrai ir pan.)	34 588,27	35 251,85	36 316,73	106 156,85
Bendrojo ugdymo mokyklos	4 829,0	5 927,5	6 170,0	16 926,5
Kita (UAB, asociacijos ir kitos nevalstybinės įstaigos)	1 611,86	1 789,20	1 995,75	5 396,80
Iš viso:	296 484,83	293 543,97	297 692,06	887 720,86
Savivaldybių įsteigtoms neformaliojo mokinių švietimo ir kt. įstaigoms skirtos lėšos, dalis/proc.	97,8%	97,4%	97,3%	97,5%

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

Savivaldybės nurodė, kad jų įsteigtos įstaigos finansuojamos (išlaikomos) iš savivaldybės biudžeto lėšų ir skiriamo mokinio krepšelio lėšų bei papildomo tėvų mokesčio už mokinių ugdymą. Privatūs teikėjai išsilaiko iš mokinių mokesčio už suteiktas paslaugas. Todėl privatūs teikėjai, palyginti su savivaldybių įsteigtomis neformaliojo vaikų švietimo įstaigomis, veikia nelygiomis finansavimo sąlygomis³⁰.

Europos Sąjungos šalių praktika rodo, kad, suvienodinus sąlygas gauti finansavimą, pasiūla tampa įvairesnė ir atsiranda daugiau galimų paslaugų teikėjų, o tai užtikrina rezultatyvią šio švietimo plėtrą. Pavyzdžiui, Estijoje³¹ visos privačios sporto mokyklos ir sporto klubai gali gauti finansavimą iš savivaldybių. Taikant tokį finansavimo modelį, Estijoje neformaliojo švietimo veikloje iš viso dalyvauja apie 49 proc. vaikų.

Kadangi neformalusis švietimas yra svarbus vaikų saviraiškai, savęs pažinimui, saviugdai ir socializacijai, tačiau jame netiksliais švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis dalyvauja apie 27 proc. mokyklinio amžiaus vaikų, o iki 2022 m. planuojama pasiekti 100 proc., ministerija patvirtino Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją, kurioje, siekiant plėtros, numatyta taikyti neformaliojo vaikų švietimo finansavimo modelį, pagrįstą principu „pinigai paskui vaiką“³².

2011 m. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybai įgyvendinant projektą „Valdymo, orientuoto į rezultatus, tobulinimas“ buvo atliktas išplėstinis Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos projekto poveikio vertinimas³³. Nagrinėtos neformaliojo mokinių švietimo naujo finansavimo modelio „pinigai paskui vaiką“ įvedimo prielaidos, galimybės ir poveikis. Vertinimo išvadoje naujas finansavimo modelis vertinamas kaip optimali alternatyva, nes leidžia pasiekti tikslus efektyviau, taip pat socialinę ir ekonominę naudą vertinamuoju ir ilguoju laikotarpiu.

Reikjavike (Islandija), pakeitus finansavimo būdą ir pasirinkus „pinigai paskui vaiką“ principą (kai kiekvienam vaikui (6–18 m.) skiriama 30 tūkst. ISK (670 Lt) suma metams, kurią vaiko tėvai gali paskirti pasirinktai neformaliojo ugdymo / laisvalaikio veiklai finansuoti) – vaikų dalyvavimas šioje veikloje per trejus metus padidėjo nuo 20 iki 83 proc.³⁴

2011–2014 m. Ugdymo plėtotės centras vykdė projektą Nr. VP1-2.2-ŠMM-10-V-03-001 „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“,

³⁰ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 7 p.

³¹ Prieiga per internetą <http://www.euc.illinois.edu/estonia/documents/Education.pdf>.

³² Ten pat, 26 p.

³³ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos projekto išplėstinis poveikio vertinimas, 2011-09-14 ataskaita. Prieiga per internetą <http://www.lrv.lt/bylos/VORTprojektas/Dokumentai/6-Neformaliojo%20vaiku%20svietimo%20koncepcijos%20ex-ante%20poveikio%20vertinimas.pdf>, [žiūrėta 2014-10-27].

³⁴ <http://www.pressan.is/pressupennar/LesaEinar/fristundakortidengurvel?Pressandate=20090416+and+user=0+and+1=1/leggjumst-oll-a-eitt/leggjumst-oll-a/leggjumst-o/l>.

kurio tikslas – sudaryti sąlygas padidinti neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą Lietuvoje ir paskatinti neformaliojo vaikų švietimo veiklą įvairovę. Projektui skirta apie 6,1 mln. Lt, jame dalyvavo Panevėžio miesto, Klaipėdos, Panevėžio, Anykščių rajonų savivaldybės. Jo metu išbandytas finansavimo „pinigai paskui vaiką“ mechanizmas. Modelio bandymo metu keturiose savivaldybėse du kartus padaugėjo mokinių, įsitraukusių į neformaliojo švietimo veiklas, išaugo ir kvalifikuotai parengtų neformalaus ugdymo programų skaičius. Projekte dalyvavo tik tie mokiniai, kurie anksčiau nelankė jokių kitų neformaliojo švietimo įstaigų ir kiekvienam iš jų buvo skirtas šimto litų „krepšelis“ mėnesiui, kurį jie galėjo skirti vienai programai lankomai 5 mėn. Išbandytas finansavimo modelis paskatino neformaliojo ugdymo įvairovės plėtrą ir paskatino naujus teikėjus įsitraukti į šią veiklą. Projekto metu buvo akredituotos 332 naujos programos, parengtos ir vykdytos 90 teikėjų. Savivaldybėse atsirado 46-ios naujų ugdymo kryptių programos (techninė kūryba, medijos), per 70 proc. programų vykdė ne biudžetinės įstaigos, o daugiau nei du trečdaliai teikėjų buvo ne švietimo įstaigos (kultūros, sporto, nevyriausybinių ir kt.). Išsamesnė informacija apie vykdytą projektą pateikiama 3 priede.

Savivaldybės, kuriose buvo vykdytas projektas, išbandytą finansavimo mechanizmą vertina teigiamai. Įstaigos projektą vertina skirtingai. Jų nuomone, svarbu, kad, skyrus valstybės lėšas, nesumažėtų savivaldybės skiriamos lėšos. Taip pat pabrėžė, kad buvo išbandomos tik trumpalaikės programos.

Pavyzdys

Iš Panevėžio miesto savivaldybei priklausančių neformaliojo švietimo įstaigų projekte dalyvavo kūno kultūros ir sporto centras ir gamtos mokykla, o muzikos, dailės mokyklos ir moksleivių namai projekte nedalyvavo. Muzikos ir dailės mokyklų vadovai kaip pagrindinę priežastį įvardijo tai, kad projekto veiklos buvo skirtos trumpalaikėms programoms, o šios mokyklos vykdo ilgalaikes, todėl joms netiko projekte keliami reikalavimai.

Didžioji dauguma savivaldybių (53 iš 60), atsakydamos į auditorių siųstą klausimyną nurodė, jog, tobulinant finansavimo mechanizmą „pinigai paskui vaiką“, arba neformaliajam švietimui skiriant didesnę valstybės finansinę indėlį, mokiniai turėtų didesnę pasirinkimą ir savivaldybei būtų lengviau organizuoti šį švietimą. Lietuvos moksleivių sąjunga sutinka, kad neformaliojo švietimo prieinamumą padidintų tolygiau paskirstytas finansavimas, nes savivaldybės nepajėgios be valstybės pagalbos plėsti neformaliojo švietimo tiekėjų tinklo. Minėtas modelis tinkamas, nes mokinys galėtų pats rinktis veiklas, jos būtų apmokamos ar bent iš dalies apmokamos, tai ypač padidintų nemotyvuotų ar finansinių galimybių neturinčių mokinių aktyvesnį dalyvavimą neformaliajame švietime.

58-ios savivaldybės nurodė, kad taiko įvairias priemones, skatinančias neformaliojo mokinių švietimo prieinamumą.

Pavyzdys

Savivaldybėse neformaliojo mokinių švietimo prieinamumas skatinamas organizuojant pavėžėjimą į neformaliojo švietimo įstaigas, neformaliojo švietimo įstaigų mokiniams kompensuojant važiavimą į mokyklas išlaidas arba sudarant galimybes mokiniams maršrutiniais autobusais nemokamai atvažiuoti į neformaliojo ugdymo mokyklas, priimami mokiniai iš kitų rajonų, kaimo vietovėse įsteigti minėto švietimo skyriai prie bendrojo ugdymo mokyklų, ir kt.

Klaipėdos ir Šiaulių miesto savivaldybės nurodė, kad pradeda taikyti naujus finansavimo modelius. Savivaldybės atstovai pažymėjo, kad nuo 2014 metų Klaipėdoje įvedus sportininko krepšelio sistemą, finansuojamų biudžeto lėšomis sportuojančiųjų mokinių skaičius išaugo nuo 3 949 iki 4 679 lankančių sporto užsiėmimus, t. y. 15,6 proc. daugiau nei anksčiau. Šiaulių miesto savivaldybė nuo 2015 m. sausio 1 d. pradeda taikyti neformaliojo ugdymo lėšų skyrimo vienam ugdytiniui principą.

Didinant neformaliojo švietimo prieinamumą, mokiniams svarbios priemonės, skatinančios gavėjų iš socialinės atskirties grupių (vaikų globos namų auklėtinių, neįgalųjų, socialiai remtinų šeimų vaikų ir pan.) dalyvavimą. Atsakydamos į auditorių siūstą klausimyną 49-ios savivaldybės nurodė, jog priemonės taiko: savivaldybės tarybos sprendimu mažinamas mokestis už ugdymą arba atleidžiama nuo mokesčio.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programoje numatoma remti neformaliojo švietimo įstaigas, tobulinti neformaliojo švietimo finansavimo sistemą, didinti prieinamumą ir lygias galimybes³⁵. Švietimo ir mokslo ministro 2013 m. patvirtintas 2014–2016 m. Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas, kuriame numatoma skirti lėšų neformaliojo vaikų švietimo finansavimui. Audito metu, 2014 m. gruodžio mėn., Seimas pritarė³⁶ grupės Seimo narių siūlymui nuo 2015 m. spalio 1 d. nacionaliniu mastu įdiegti neformaliojo ugdymo krepšelį, vienam moksleiviui skirti 15 eurų per mėnesį, atitinkamai sumažinti valstybės skolos aptarnavimui skiriamus asignavimus. Šiam tikslui nuspręsta skirti 3 mln. 240 tūkst. eurų neformaliojo ugdymo krepšeliui nuo 2015 m. spalio 1 d. visoje šalyje įdiegti.

4. NEPAKANKAMAI UŽTIKRINAMA NEFORMALIOJO MOKINIŲ ŠVIETIMO KOKYBĖ

Ilgalaikės neformaliojo mokinių švietimo programos rengiamos neturint patvirtintų bendrų reikalavimų ir kriterijų

Neformaliojo vaikų švietimo organizavimas yra savivaldybių savarankiška funkcija, jos atsako už neformaliojo švietimo programų organizavimą, įgyvendinimą ir šio švietimo kokybę.

Svarbu, kad mokiniams visoje šalyje būtų teikiamos panašios kokybės neformaliojo švietimo paslaugos, kad galima būtų įvertinti ir palyginti šio švietimo programas bei jų metu įgytas kompetencijas. Audito metu vertinome, ar ilgalaikės neformaliojo vaikų švietimo programos vykdomos pagal patvirtintus kriterijus ir reikalavimus, ar savivaldybėms teikiama pakankama metodinė pagalba.

Bendruosius iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus nustato švietimo ir mokslo ministras. Šiuo metu galioja rekomendacinio pobūdžio neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašas³⁷, kuriuo vadovaujantis turėtų būti parengtos neformaliojo vaikų švietimo programos ir formalujį švietimą papildančio ugdymo programos.

Minėtame apraše išvardytos pagrindinės programos sudedamosios dalys, tačiau nėra konkrečių reikalavimų dėl programų turinio, mokymo metodų ir priemonių, nors jos skirtos ne vien užimti mokinius po pamokų, bet siekia ir tam tikrų ugdymo tikslų. Savivaldybės savo nuožiūra sudaro formalujį švietimą papildančio ugdymo programas, kurios skiriasi trukme ir apimti, nors siekia vienodų tikslų pagal tas pačias ugdymo kryptis, pavyzdžiui: sporto, dailės krypties formalujį

³⁵ Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa, 179 p.

³⁶ Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=153531&p_k=1.

³⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-18 įsakymas Nr. ISAK-991 (2011-07-05 įsakymo Nr. V-1214 nauja redakcija) „Dėl bendrųjų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašo patvirtinimo“.

švietimą papildančių ugdymo programų įvairiose savivaldybėse trukmė – nuo 4 iki 12 mokslo metų, meno krypties – nuo 3 iki 8.

Savivaldybės nurodė, kad pasigenda išsamesnių metodinių rekomendacijų ar detalesnių formalųjų švietimą papildančio ugdymo programų reikalavimų, kuriais būtų apibrėžiamas programų turinys, jų trukmė ir apimtis, ugdymo kriterijai, sudaromos sąlygos ugdymo kokybės priežiūrai, ugdymo tęstinumui ir kt. Apklausus savivaldybes, dvylika jų (20 proc.) pateikė duomenis, kad turi parengusios formalųjų švietimą papildančio ugdymo programų sudarymo reikalavimus ir kriterijus.

Švietimo ir mokslo ministro įsakymu 2002 m. patvirtinti tik muzikos mokyklų programiniai reikalavimai³⁸, kurie, muzikos mokyklų nuomone, neatitinka šių dienų realijų. Audito metu ministerija informavo, kad rengia rekomendacijas dėl formalųjų švietimą papildančio ugdymo programų rengimo ir įgyvendinimo, tačiau rekomendacijos dar nepatvirtintos. Estijoje, kur neformaliojo švietimo veiklose dalyvaujančių mokinių dalis yra didesnė nei Lietuvoje, švietimo ir mokslo ministras tvirtina bendruosius reikalavimus programoms ir valstybinius tam tikrų ugdymo sričių mokymo planus³⁹.

Kūno kultūros ir sporto departamentas 2014 m. gegužės mėn. patvirtino naujas sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijas⁴⁰, kuriomis naudojasi sporto krypties formalųjų švietimą papildančio ugdymo mokyklos. Pagal jas parengtas Formalųjų švietimą papildančio vaikų sportinio ugdymo programų bendrasis ugdymo planas. Sporto krypties formalųjų švietimą papildančio ugdymo mokyklos dažniausiai yra registruotos kaip švietimo įstaigos, tačiau vadovaujasi Kūno kultūros ir sporto departamento patvirtintomis rekomendacijomis, kurias atnaujinant Švietimo ir mokslo ministerija nedalyvavo. Todėl departamento tikslai gali skirtis nuo švietimo paslaugas teikiančių įstaigų tikslų, nes jis siekia ugdyti aukšto meistriško sportininkus, o neformaliojo mokinių švietimo paskirtis yra tenkinti ne tam tikrų grupių, o visų mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius.

Pavyzdys

Vilniaus sporto mokykloje „Taurus“ sudarant rankinio sporto šakos grupes 2014–2015 m. pagal naujas rekomendacijas, apie 40 proc. sumažėjo į pradinio rengimo grupes priimtų mokinių skaičius, o į meistriško ugdymo grupes – padidėjo 64 proc.

Patvirtinus metodines rekomendacijas neformaliojo mokinių švietimo programoms, savivaldybėse būtų teikiamos panašios savo turiniu ir apimtimi programos, kurios sudarytų sąlygas įstaigoms teikti tokios pačios kokybės paslaugas.

Neatliekamas neformaliojo mokinių švietimo įstaigų veiklos išorinis vertinimas

Švietimo įstatyme nustatyta, kad viena švietimo kokybės gerinimo priemonių yra mokyklos veiklos išorinis vertinimas⁴¹. Už neformaliojo švietimo kokybę atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija ir savivaldybės.

³⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2002-05-30 įsakymas Nr. 986 „Dėl muzikos mokyklų programinių reikalavimų“.

³⁹ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos projekto išplėstinis poveikio vertinimas, 2011-09-14 ataskaita. Prieiga per internetą

<http://www.lrv.lt/bylos/VORTprojektas/Dokumentai/6-Neformaliojo%20vaiku%20svietimo%20koncepcijos%20ex-ante%20poveikio%20vertinimas.pdf> [žiūrėta 2014-10-27].

⁴⁰ Kūno kultūros ir sporto departamento generalinio direktoriaus 2014-05-23 d. įsakymas Nr. V-219 „Dėl sportinio ugdymo organizavimo rekomendacijų tvirtinimo“.

⁴¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 37 str. 1 ir 4 p.

Vertinome, ar užtikrinant ugdymo kokybę atliekamas šalies neformaliojo mokinių švietimo įstaigų veiklos išorinis vertinimas, ar parengti šį procesą reglamentuojantys dokumentai.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos įgyvendinimo priemonių plane 2008–2012 m.⁴² buvo numatyta sukurti neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos vertinimo sistemą ir iki 2012 metų parengti išorinio vertinimo rekomendacijas (metodiką), tačiau jos neparengtos. Ministerija 2013 m. patvirtintino⁴³ Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planą 2014–2016 m. Numatyta parengti neformaliojo vaikų švietimo teikėjų ir programų vertinimui skirtus teisės aktus, rengti ir tobulinti šios srities švietimo teisės aktus, teikti informacinę, metodinę ir kitą pagalbą neformaliojo vaikų švietimo teikėjams ir savivaldybių administracijų darbuotojams.

Neformaliojo švietimo mokyklų veiklos išorinio vertinimo tvarką nustato valstybinės ir savivaldybės mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija, kitų mokyklų – savininkas⁴⁴. Vadovaujantis šia nuostata, periodiškai turi būti atliekamas neformaliojo švietimo įstaigų veiklos išorinis vertinimas. Audito metu nustatyta, kad toks vertinimas minėtose įstaigose nebuvo atliekamas, be to, tik 25-ios savivaldybės (42 proc.) buvo parengusios ir pasitvirtinusios išorinio veiklos vertinimo tvarkas.

Kadangi nėra parengtų bendrų neformaliojo švietimo įstaigų veiklos išorinio vertinimo rekomendacijų, šią vertinimo tvarką ir modelį turi sukurti pačios savivaldybės, kurios neformaliojo švietimo kokybę supranta ir gali vertinti skirtingai. Savivaldybių atstovų teigimu, išorinio vertinimo procesą apsunkina ir tai, kad jam neskiriamas finansavimas ir nerengiami vertintojai. Iš 45-ių savivaldybių, pateikusių pastabas ir pasiūlymus, vienuolika nurodė, kad trūksta neformaliojo švietimo teisinio reglamentavimo nacionaliniu lygmeniu; nėra neformaliojo vaikų švietimo veiklos įvertinimo (įsivertinimo) metodikos; stokojama nacionaliniu lygmeniu patvirtintų atnaujintų ugdymo planų formalųjį švietimą papildančio ugdymo teikėjams ir kt.

Parengus rekomendacijas dėl neformaliojo švietimo įstaigų veiklos vertinimo, būtų užtikrinama geresnė šio švietimo kokybė ir jos priežiūra.

Neformaliojo mokinių švietimo įstaigų materialinė bazė ir ugdymo aplinka ne visada atitinka nustatytus reikalavimus ir mokinių lūkesčius

Švietimo įstatyme⁴⁵ nurodyta, kad mokymosi aplinka mokykloje ir mokymosi krūvis turi atitikti higienos normas ir teisės aktų nustatytus mokinių saugos bei sveikatos reikalavimus ir laiduoti švietimo programų vykdymą. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintoje higienos normoje numatyti neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai⁴⁶ yra privalomi neformaliojo mokinių švietimo įstaigoms, laisviesiems mokytojams, kitiems švietimo teikėjams, vykdančioms neformaliojo švietimo programas.

Audito metu, pagal savivaldybių pateiktus duomenis ir atlikę apžiūras vietoje vertinome, ar neformaliojo švietimo įstaigų materialinė bazė ir ugdymo aplinka atitinka nustatytus reikalavimus ir sudaro sąlygas kokybiškam mokinių ugdymo procesui.

⁴² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008-02-11 įsakymas Nr. ISAK-361 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano 2008–2012 m.“

⁴³ Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014–2016 m., 1.1.4 ir 1.1.5 priemonės.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 37 str. 6 p.

⁴⁵ Ten pat, 40 str. 1 p.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2012-06-25 įsakymas Nr. V-599 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 20:2012 „Neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“.

Lietuvos moksleivių sąjungos atsakymuose į auditorių pateiktą klausimyną nurodyta, kad materialinės bazės atnaujinimas, pakankamas ugdymo procesui skirtų priemonių skaičius ir kt. gerintų kokybę ir skatintų vaikus aktyviau dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose.

Neformaliojo ugdymo kokybę menkina nepatraukli materialinė bazė ir ugdymo aplinka – pasenęs, nekokybiškas inventorių (muzikos instrumentai, treniruočių įranga ir kt.), apleistos ir nešildomos patalpos. Sporto būrelius lankančių mokinių tėvams rūpi jų saugumas, todėl jie lūkesčius dėl kokybiško inventoriaus, tinkamos laisvalaikio ir sporto bazių aplinkos tiesiogiai sieja su vaiko sveikata ir jo saugumu.

Savivaldybė kaip steigėjas turėtų užtikrinti tinkamą neformaliojo mokinių švietimo įstaigų materialinę bazę ir ugdymo aplinką. Audito metu 29 savivaldybės nurodė, kad jų teritorijose vidutiniškai yra apie 33 proc. neformaliojo mokinių švietimo įstaigų, kurių materialinė bazė ir ugdymo aplinka yra nepatenkinama – turi daug trūkumų ir reikalauja didelių investicijų, o 50 savivaldybių – kad 45 proc. įstaigų nepakanka įrangos ar priemonių kokybiškam ugdymo procesui organizuoti.

Pavyzdys

Panevėžio moksleivių namai 22 metus veikia vaikų darželio patalpose, kurių remontas per šį laiką nebuvo atliekamas (nesandarūs langai, varva stogas, drėksta sienos, kiūra vamzdynas). Patalpos nepritaikytos neformaliojo ugdymo užsiėmimams, kai vienu metu mokykloje būna apie 300–400 įvairaus amžiaus mokinių (vaikų darželiui skirtame pastate turėjo tilpti 100–150 ugdytinių), apie 70 proc. kabinetų – 15, 17, 20, 22 kv. metrų, kuriuose vienu metu ugdoma 12–18 mokinių. Dėl neatitikties higienos normų reikalavimams buvo sustabdytas įstaigos higienos pasio galiojimas.

Savivaldybės nurodė, kad įstaigų materialinės bazės ir ugdymo aplinkos atnaujinimas reikalauja didelių investicijų, nes daugeliui pastatų reikalingas kapitalinis arba vidaus remontas.

Pavyzdys

Trakų meno mokykla pastatyta 1940 metais, tačiau iki šiol joje vykdyti tik trumpalaikiai remonto darbai. Pastato būklė prasta, reikalingas kapitalinis remontas, tačiau savivaldybė nepajėgi savo lėšomis atlikti pastato rekonstravimo ir modernizavimo darbų.

Pritraukus teikėjų, turinčių tinkamą materialinę bazę ir ugdymo aplinką, neformaliojo švietimo veiklos taptų patrauklesnės mokiniams ir labiau atitiktų jų lūkesčius.

Savivaldybės atkreipė dėmesį, kad nemažą dalį prastos būklės įstaigų sudaro sporto krypties neformaliojo mokinių švietimų įstaigos. Daugelyje jų pasenusi įranga ir priemonės arba jų nepakanka kokybiškam ugdymui teikti. Įstaigos, kurioms trūksta patalpų ar aikštynų sportiniam ugdymui organizuoti, šią problemą sprendžia įvairiai: patalpas ir aikštynus su reikalinga įranga ir priemonėmis nuomojasi arba sudaromos galimybės sporto mokykloms ar sporto centrams naudotis bendrojo ugdymo mokyklų sporto salėmis ir įranga.

Pavyzdys

Vilkaviškio sporto mokykla neturi savo ugdymo patalpų, jas nuomojasi. Anykščių kūno kultūros ir sporto centras turi tik jiems priklausančią slidinėjimo trasą ir aikštelę parke, o kitas patalpas nuomojasi (biatlono patalpas, baseino takelius, mokyklos salę ir kt.). Klaipėdos, Vilniaus miestų savivaldybių neformaliojo ugdymo mokykloms sudaromos sąlygos naudotis bendrojo ugdymo mokyklų sporto salėmis.

Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintame Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo

tobulinimo veiksmų plane 2014–2016 m.⁴⁷, siekiant pagerinti neformaliojo švietimo infrastruktūrą ir ugdymo aplinką, numatyta skirti lėšų visose savivaldybėse (60) renovuoti bent po vieną neformaliojo vaikų švietimo mokyklą. Šioms priemonėms įgyvendinti numatytos lėšos kitame – Vaikų ir jaunimo socializacijos 2014–2016 metų veiksmų plane⁴⁸. Planuojama skirti 35 mln. Lt ES struktūrinių fondų lėšų, tačiau minėtu laikotarpiu planuojama renovuoti tik pusę anksčiau planuotų, t. y. 30 neformaliojo vaikų švietimo mokyklų.

Estetiška ir laikmečio reikalavimus atitinkanti neformaliojo mokinių švietimo įstaigų materialinė bazė ir ugdymo aplinka padėtų į neformaliojo švietimo vykdomas veiklas pritraukti daugiau mokinių.

5-ojo audito departamento direktorė

Rasa Gabrilavičienė

Vyriausiasis valstybinis auditorius

Arturas Balsys

Valstybinio audito ataskaitos kopijos vienas egz. pateiktas Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui.

Auditas atliktas, vykdant 2014-04-02 pavedimą Nr. P-50-3

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Arturas Balsys (grupės vadovas)

Vita Kondratavičiūtė

Dana Dudzevičienė

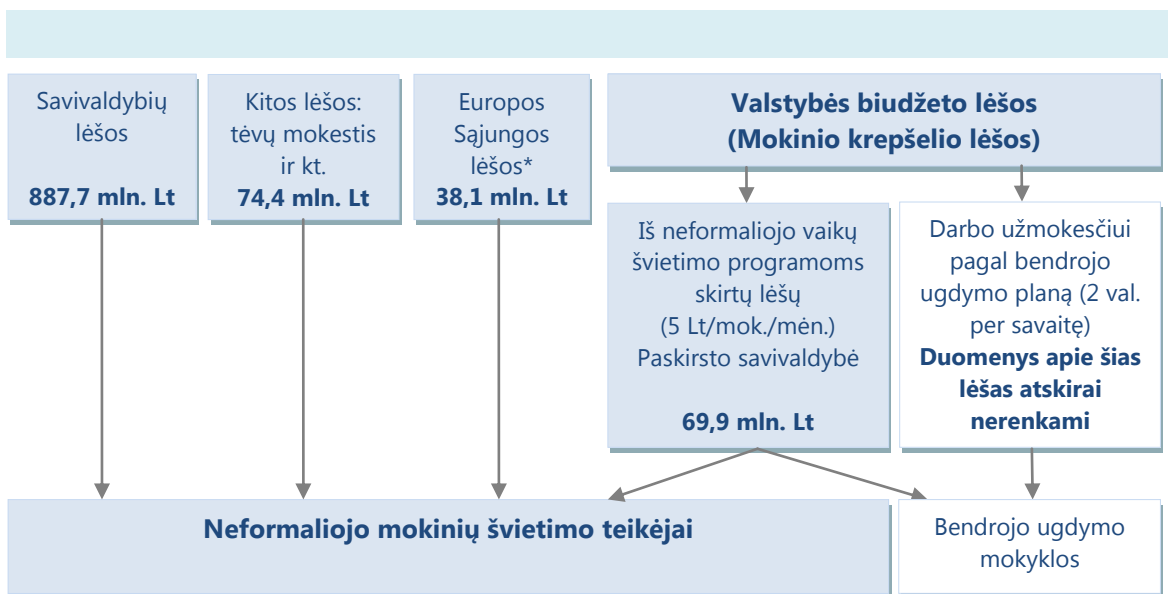
⁴⁷ 2.1.1 ir 2.1.2 priemonės.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014-06-02 įsakymas Nr. V-485 „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“ (1 priedas, 1.1.4.3 ir 1.1.4.4. p.).

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Kaip organizuojamas neformalusis
mokinių švietimas“
1 priedas

Neformaliajam mokinių švietimui skirtos lėšos 2011–2013 m.

* Pagal priemonę VP1-2.2.ŠMM-10-V „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra“

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių ir Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Kaip organizuojamas neformalusis
mokinių švietimas“
2 priedas

Pagrindiniai audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
1.	Dokumentų peržiūra – nagrinėjome Švietimo ir mokslo ministerijos, Ugdymo plėtotės centro, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro, Lietuvos vaikų ir jaunimo centro dokumentus, susijusius su neformaliojo vaikų švietimu, taip pat teisės aktus, reglamentuojančius neformalųjį vaikų švietimą, ir kt.	Nustatyti, ar tinkamai organizuojamas vaikų neformalusis švietimas, ar tinkamas teisinis reglamentavimas, ir nustatyti neformaliojo vaikų švietimo problemas.
2.	Pokalbiai (apklausos) su Švietimo ir mokslo ministerijos, Ugdymo plėtotės centro, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro, Lietuvos vaikų ir jaunimo centro, 13 savivaldybių (Vilniaus ⁴⁹ , Kauno ⁵⁰ , Klaipėdos ⁵¹ , Šiaulių ⁵² ir Panevėžio ⁵³ miestų ir Panevėžio ⁵⁴ , Klaipėdos ⁵⁵ , Rietavo ⁵⁶ , Radviliškio ⁵⁷ , Skuodo ⁵⁸ , Anykščių ⁵⁹ , Ignalinos ⁶⁰ ir Kretingos ⁶¹ r.) administracijų ir jų teritorijoje esančių 68 neformaliojo mokinių švietimo įstaigų atstovais bei Lietuvos moksleivių sąjungos nariais. Taip pat savivaldybėse atlikome neformaliojo mokinių švietimo įstaigų apžiūrą.	Išsiaiškinti, kaip organizuojamas vaikų neformalusis švietimas, kokias problemas ir jų sprendimo būdus mato savivaldybių atstovai ir moksleiviai, apibendrinti vaikų neformaliojo švietimo organizavimo problemas ir įvertinti pokyčius audituojamu laikotarpiu bei audito ataskaitoje pateikti konkrečių pavyzdžių.

⁴⁹ Vilniaus savivaldybės Grigiškių meno mokykla, Vilniaus Justiniškių vaikų ir jaunimo klubas, Vilniaus Naujosios Vilnios moksleivių kūrybos namai, Vilniaus vaikų ir jaunimo klubas „Šatrija“, Vilniaus „Ažuoliuko“ muzikos mokykla, Vilniaus krepšinio mokykla, Vilniaus sporto mokykla „Tauras“, Vilniaus miesto sporto centro Lengvosios atletikos skyrius, Vilniaus miesto sporto centro Dvikovės sporto šakų skyrius, Vilniaus miesto sporto centro Gimnastikos skyrius, Vilniaus miesto sporto centro Vandens sporto šakų skyrius, Vilniaus miesto sporto centro Individualių sporto šakų skyrius, Vilniaus futbolo mokykla.

⁵⁰ Kauno Aleksandro Kačanausko muzikos mokykla, Kauno berniukų chorinio dainavimo mokykla „Varpelis“, Kauno buriavimo mokykla „Bangpūtys“, Kauno choreografijos mokykla, Kauno irklavimo mokykla, Kauno moksleivių aplinkotyros centras, Kauno moksleivių techninės kūrybos centras, BĮ „Kauno plaukimo centras“, Kauno tautinės kultūros centras, Kauno vaikų ir jaunimo teatras „Vilkolakis“, Kauno vaikų ir moksleivių laisvalaikio rūmai, Kauno žiemos sporto mokykla „Baltų ainiai“, Mstislavo Dobužinskio rusų kultūros ir estetinio lavinimo centras, Kauno jaunųjų turistų centras.

⁵¹ Klaipėdos Adomo Brako dailės mokykla, Klaipėdos Jeronimo Kačinsko muzikos mokykla, Klaipėdos Juozo Karoso muzikos mokykla, Klaipėdos moksleivių saviraiškos centras, Klaipėdos jaunimo centras, BĮ Klaipėdos „Gintaro“ sporto centras, BĮ Klaipėdos „Viesulo“ sporto centras, BĮ Klaipėdos Vlado Knašiaus krepšinio mokykla, Klaipėdos vaikų laisvalaikio centras, VŠĮ Klaipėdos irklavimo centras.

⁵² Šiaulių dailės mokykla, Šiaulių Dainų muzikos mokykla, Šiaulių „Dagilėlio“ dainavimo mokykla, Šiaulių futbolo akademija, Šiaulių jaunųjų gamtinių centrų, Šiaulių lengvosios atletikos ir sveikatingumo centras, Šiaulių plaukimo mokykla „Delfinas“, Šiaulių jaunųjų technikų centras.

⁵³ Panevėžio muzikos mokykla, Panevėžio dailės mokykla, Panevėžio gamtos mokykla, Panevėžio moksleivių namai, Panevėžio kūno kultūros ir sporto centras.

⁵⁴ Panevėžio rajono muzikos mokykla.

⁵⁵ Gargždų muzikos mokykla, Klaipėdos r. Priekulės muzikos mokykla, Gargždų sporto mokykla, Gargždų vaikų ir jaunimo laisvalaikio centras.

⁵⁶ Rietavo Mykolo Kleopo Oginskio meno mokykla.

⁵⁷ Radviliškio dailės mokykla, Radviliškio muzikos mokykla, Radviliškio r. savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro sporto skyrius.

⁵⁸ Skuodo meno mokykla.

⁵⁹ Anykščių kūno kultūros ir sporto centras, Anykščių kūrybos ir dailės mokykla, Anykščių muzikos mokykla.

⁶⁰ Ignalinos Miko Petrausko muzikos mokykla, Ignalinos kultūros ir sporto centras.

⁶¹ Kretingos meno mokykla, Kretingos sporto mokykla, Kretingos rajono Salantų meno mokykla.

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
3.	Duomenų analizė: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Švietimo ir mokslo ministerijos, Ugdymo plėtotės centro, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro, Lietuvos vaikų ir jaunimo centro nuostatai, veiklos ataskaitos, kiti dokumentai; ▪ savivaldybėms (60) siųsti klausimynai; ▪ kitų institucijų, įstaigų dokumentai; ▪ 13 savivaldybių ir 68 neformaliojo vaikų švietimo įstaigų tvarkos, atsakymai į Valstybės kontrolės klausimus ir kt. 	Nustatyti neformaliojo vaikų švietimo organizavimo problemas, jas apibendrinti ir pateikti rekomendacijas dėl veiklos gerinimo.
4.	Užsienio šalių (Estijos, Islandijos) praktikos analizė.	Nustatyti gerosios praktikos pavyzdžius.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
 „Kaip organizuojamas neformalusis
 mokinių švietimas“
 3 priedas

Projekto „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“ veiklų finansavimas ir įgyvendinimas

Projekto „Pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelio sukūrimas ir išbandymas savivaldybėse“ tikslas – sudaryti sąlygas padidinti neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą Lietuvoje ir paskatinti neformaliojo vaikų švietimo veiklų įvairovę.								
Projekto vykdymo trukmė – 2011–2014 m.								
Projektui skirta apie 6,1 mln. Lt.								
Projektas išbandytas keturiose savivaldybėse: Anykščių r., Klaipėdos r., Panevėžio r. ir Panevėžio miesto								
Nr.	Tikslai	Nr.	Uždaviniai	Nr.	Projekto veiklos	Fiziniai veiklos įgyvendinimo rodikliai	Rezultatai	Skirta lėšų
1.	Tobulinti Lietuvos pasirenkamojo (neformaliojo) vaikų švietimo sistemą, siekiant gerinti jos prieinamumą.	1.1	Gerinti pasirenkamojo (neformaliojo) vaikų švietimo veiklų kokybę ir įvairovę.	1.1.1	Parengti ir savivaldybėse išbandyti pasirenkamojo vaikų švietimo finansavimo modelį.	Parengtas finansavimo modelis, 1 vnt., įtraukta 5200 mokinių.	Panevėžio m. 2758 Panevėžio r. 746 Anykščių r. 657 Klaipėdos r. 1039	3043913,46 Lt.
				1.1.2	Sukurti ir savivaldybėse išbandyti informacinę pasirenkamojo vaikų švietimo sistemą.	1 informacinė sistema.	1 informacinė sistema („PAKIS“).	774262,95 Lt.
				1.1.3	Sukurti ir išbandyti pasirenkamojo vaikų švietimo programų kokybės vertinimo bei užtikrinimo sistemą.	1 vertinimo ir stebėsenos modelis, suteikta 1100 konsultacijų.	1 vertinimo ir stebėsenos modelis, suteikta 5944 vnt. konsultacijų.	583028,27 Lt.
				1.1.4	Ugdyti pasirenkamojo vaikų švietimo sistemos dalyvių, švietimo paslaugų teikėjų bei politikos formuotojų kompetencijas.	Apmokyta 840 mokytojų, apmokyta 60 mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų.	Mokyti 1 672 mokytojai ir 56 mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų.	447816,03 Lt.
				1.1.5	Atlikti pasirenkamojo vaikų švietimo prieinamumo tyrimą.	Atliktas tyrimas, 1 vnt.	Atliktas tyrimas, 1 vnt.	59290 Lt

		1.2	Tobulinti Lietuvos pasirenkamojo (neformaliojo) vaikų švietimo sistemos teisinę bazę.	1.2.1	Teisės aktų atitikties vertinimas ir projektų rengimas.	Parengta 20 vnt. teisės aktų projektų.	Parengta 28 vnt. teisės aktų projektų.	194214,20 Lt
2.	Didinti visuomenės įsitraukimą į visuminį vaiko asmenybės ugdymą.	2.1	Pristatyti pasirenkamojo vaikų švietimo modelį ir pasirengti taikyti visoje Lietuvoje.	2.1.1	Pasirenkamojo vaikų švietimo dalyvių interesų derinimas.	Suformuotos ir veikiančios 4 ekspertinės grupės.	Suformuotos ir veikiančios 4 ekspertinės grupės.	277306,54 Lt
				2.1.2	Pristatyti Lietuvos visuomenei pasirenkamojo vaikų švietimo koncepciją bei finansavimo modelį.	Parengta ir įgyvendinta PVŠ finansavimo modelio viešinimo strategija, 1 vnt.	Parengta ir įgyvendinta PVŠ finansavimo modelio viešinimo strategija, 1 vnt.	240247,51 Lt
Viešinimas								10406 Lt
Netiesioginės išlaidos								447798,75 Lt
Iš viso:								6078283,71 Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Ugdymo plėtotės centro pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Kaip organizuojamas neformalusis
 mokinių švietimas“
 4 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Užtikrinti, kad būtų renkami ir analizuojami tikslūs ir išsamūs duomenys apie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ neformaliojo švietimo veiklose dalyvaujančius mokinius; ▪ neformaliojo švietimo paslaugų teikėjus; ▪ vykdomas šio švietimo programas; ▪ šiam švietimui skiriamas lėšas. 	Švietimo ir mokslo ministerija	Esamas švietimo informacinės sistemos (MR, ŠVIS, KTPRR, ir kt.) pritaikyti tikslių neformaliojo vaikų švietimo duomenų rinkimui ir analizei. Bus parengti (pakoreguoti) teisės aktai, reglamentuojantys duomenų apie neformalųjį vaikų švietimą rinkimą.	2015 m. IV ketv.
2.	Siekiant rezultatyvesnės neformaliojo vaikų švietimo plėtros, įdiegti finansavimo mechanizmą, kuris didintų šio švietimo paklausą ir prieinamumą.	Švietimo ir mokslo ministerija	Bus parengti teisės aktai, reglamentuojantys finansavimo mechanizmą dėl neformaliojo vaikų švietimo finansavimo. Finansavimo mechanizmas bus įdiegtas, jei nebus pakoreguotas Lietuvos Respublikos 2015 m. valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas.	2015 m. III ketv. 2015 m. IV ketv.
3.	Parengti rekomendacijas dėl neformaliojo mokinių švietimo įstaigų išorinio veiklos vertinimo.	Švietimo ir mokslo ministerija	Bus parengtos rekomendacijos savivaldybėms dėl neformaliojo vaikų švietimo mokyklų išorinio vertinimo tvarkos rengimo.	2015 m. IV ketv.
4.	Numatyti reikalavimus ir kriterijus ilgalaikėms neformaliojo švietimo programoms.	Švietimo ir mokslo ministerija	Parengtos rekomendacijos dėl muzikos, dailės, teatro, šokio krypties formalųjį švietimą papildančio ugdymo programų rengimo ir įgyvendinimo.	Patvirtinta 2015 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. V-48.
Atstovai ryšiams, atsakingi už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:				

Šaltinis – Valstybės kontrolė